

Діяльність місцевих органів влади в галузі місцевих фінансів не обмежується лише прямим фінансуванням або здійсненням господарської діяльності через комунальний сектор. Насамперед місцева влада формує вихідні засади для економічного зростання адміністративно-територіальної одиниці. Крім того, умови територіального інвестування визначаються певною непривабливістю, що зумовлюється: великими термінами окупності, низькою рентабельністю секторів інвестування – економічної й соціальної інфраструктури, екології тощо. З іншого боку, через систему таких інвестицій значною мірою збільшується зайнятість населення, оскільки створюються нові види господарської діяльності та розширюються діючі потужності, підвищується конкурентоспроможність економічної діяльності. Таке опосередковане фінансове стимулювання має більший вплив на економічне зростання, ніж прямі трансферти з бюджету.

Контрольна функція місцевих фінансів є наслідком розподільчої та регулюючої. Вона реалізується в діяльності органів місцевого самоврядування при складанні проектів місцевих бюджетів, їх розгляду та їх затвердження, а також виконання й складання звіту про виконання місцевих бюджетів. Сфера дії контрольної функції не обмежується місцевими бюджетами, а включає інші фонди грошових коштів та, загалом, усі фінансові ресурси, які знаходяться в розпорядженні місцевого самоврядування. Контрольна функція місцевих фінансів спрямована на забезпечення закладених пропорцій розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів, їх цільове, раціональне та ефективне використання.

Література

1. **Кравченко В.І.** Місцеві фінанси України: Навч. посібник. – К.: Знання, 1999. – 487 с.
2. **Кириленко О.П.** Місцеві фінанси: Навч. посібник. – Тернопіль: Астон, 2004. – 132 с.
3. **Місцеві фінанси:** Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц./ М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2002. – 184 с.
4. **Петленко Ю.В., Рожко О.Д.** Місцеві фінанси: Опорний конспект лекцій. – К.: Кондор, 2003. – 282 с.

УДК 630*94:336.2

*Г.С. Гулик¹; ст. викл. С.О. Мельник,
канд. екон. наук – УкрДЛТУ*

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА)

Розглядаються аспекти діючої в Україні реформи системи оподаткування, яка в змозі стимулювати суб'єкти господарської діяльності до раціонального використання, охорони та відтворення природних ресурсів.

Ключові слова: податки, система оподаткування, природокористування, сталий розвиток.

¹ Голова Господарського суду Львівської області (Head of Economic Court of L'viv Region)

Ecologization of tax system and improvement of economic mechanism of natural resource management in Ukraine (based on forestry)

The capability of tax system to regulate cost-effectiveness of an activity influences on decision-making process concerning options as follows: what to do, who to do to, how to do. Without an appropriate tax system government unlikely achieves aims of ecological policy approved by all stakeholders in market conditions. The reforming of tax system oriented on sustainable development of Ukrainian forestry enterprises is considered in the paper.

Keywords: taxes, tax system, natural resource management, sustainable development.

Здійснений аналіз оподаткування підприємств лісового господарства України дає підстави вважати, що значний податковий тягар (всіма податками обкладається понад 50 % прибутку) і механізм справляння податків не відповідає деяким принципами побудови системи оподаткування України, які закріплені у статті 3 Закону України "Про систему оподаткування" від 25 червня 1991 року №1251-ХІІ, а саме: стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції; стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності – введення пільг щодо оподаткування прибутку (доходу), спрямованого на розвиток виробництва [1, 2]. Крім того, наявний механізм податкової системи неспроможний уникнути наявності корупції і створює такі умови, коли суб'єктам господарювання вигідно декларувати збиткову діяльність, здійснювати тіньові операції. Незважаючи на те, що податкова система посідає одне з чільних місць у державній політиці розвитку всіх галузей народного господарства, в тому числі й лісового, Верховній Раді України протягом 2001-2005 рр. так і не вдалося систематизувати податкове законодавство та прийняти Податковий кодекс.

Необхідність і мета реформи системи оподаткування суб'єктів природокористування (зокрема лісових підприємств) України полягає у створенні таких умов, коли користувачі природних ресурсів були б зацікавлені діяти відповідно до принципів, цілей і завдань національної екологічної політики.

За загальним правилом, податкова система покликана виконувати три основні функції: фіскальну, стимулюючу, розподільчу [3]. При реформуванні оподаткування суб'єктів природокористування варто дотримуватися принципу пріоритетності стимулюючої функції податків над фіскальною [4]. Тому згадані вище функції варто ранжувати таким чином: головною є стимулююча функція, на другому місці – фіскальна, на третьому – розподільча. Податкова система щодо підприємств лісового господарства, виконуючи стимулюючу функцію, повинна забезпечувати виникнення у користувачів природних ресурсів економічних передумов для здійснення багатоцільового менеджменту. Фіскальна функція оподаткування підприємств полягає у вилученні частини їх доходів для виконання державними органами покладених на них функцій. Розподільча функція полягає у спрямуванні частини коштів, отриманих у вигляді сплачених податків суб'єктами природокористування, на фінансування програм сталого розвитку економіки, в тому числі лісового господарства. У табл. 1 наведено систему оподаткування суб'єктів господарської діяльності

у галузі лісового господарства, орієнтовану на стимулювання сталого лісокористування.

Непряме оподаткування

Сьогодні в основі справляння податку на прибуток лежить планово-витратний метод обліку фінансових результатів, який завдяки неоднозначним тлумаченням як платниками податків, так і контролюючими органами валових доходів і валових витрат, позбавляє прозорості процес оподаткування суб'єктів господарювання. Так, з метою впровадження принципу ефективності і встановлення зрозумілих правил оподаткування доходу спеціалізованих лісгосподарських підприємств від операційної діяльності доцільно замінити прямий податок на прибуток непрямим податком з обороту [4]. Це дасть змогу вдосконалити механізм оподаткування доходів суб'єктів господарської діяльності, оскільки податок з обороту, на відміну від нині діючого податку на прибуток, буде стимулювати платників податків до легалізації прибутків, оскільки він не залежить від кінцевих фінансових результатів.

Табл. 1. Система оподаткування суб'єктів природокористування (на прикладі лісових підприємств)

Види податків		Об'єкти оподаткування	База оподаткування	Стимулююча (1), фіскальна (2) і розподільча (3) функції податків
1		2	3	4
Непрямі податки	Податок з обороту	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг та інших надходжень	Кількість або вартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг та інших надходжень	1. Застосування різних ставок податку залежно від виду реалізованої товарів, робіт, послуг. 2. Надходження коштів: 70 % коштів до державного бюджету і 30 % – Фонду розвитку лісового господарства. 3. Фінансування програм розвитку лісового господарства.
	Податок на додану вартість (ПДВ)	Додана вартість	Ціна товарів, робіт, послуг	1. Спрямування сум ПДВ, що повинна бути сплачена лісгосподарськими підприємствами до бюджету, на просте і розширене відтворення лісових ресурсів, розвиток багатоцільового менеджменту лісових ресурсів. 2. Надходження коштів від сплати ПДВ переробними підприємствами до Фонду розвитку лісового господарства. 3. Фінансування програм розвитку лісового господарства.
	Акцизний збір і мито	Окремі види товарів	Вартість товарів, у тому числі митна, або їх фізичні одиниці виміру	1. Оподаткування лише товарів, виробництво яких не узгоджується із критеріями сталого лісового менеджменту та загрожує конкурентній здатності українського виробника. 2. Надходження коштів до Фонду розвитку лісового господарства. 3. Фінансування програм розвитку лісового господарства.

1		2	3	4
Прямі податки	Екологічний збір з реалізації паливо-мастильних матеріалів	Забруднення навколишнього природного середовища пересувними джерелами	Вартість або кількість паливо-мастильних матеріалів	Стимулювання зменшення споживання паливо-мастильних матеріалів через збільшення їх вартості. Надходження коштів до Фонду охорони навколишнього природного середовища. Фінансування природоохоронних заходів.
	Податок на нерухомість	Нерухомі об'єкти	Економічна оцінка (ринкова вартість)	1. Стимулювання ефективного використання нерухомих об'єктів. 2. Надходження коштів до Державного бюджету і місцевих бюджетів. 3. Фінансування загальнодержавних заходів.
	Податок на землю	Лісові землі	Економічна оцінка (ринкова вартість)	Стимулювання ефективного використання земель. Надходження коштів до місцевих бюджетів, на спеціальний бюджетний рахунок Держкомзему України і бюджетів областей. 3. Фінансування заходів, спрямованих на покращання землекористування.
	Податок з власників транспортних засобів	Транспортні засоби	Вага і вантажна під'ємність автомобіля	1. Стимулювання використання менш матеріаломістких автомобілів. 2. Надходження коштів до територіальних дорожніх фондів. 3. Фінансування будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг.
	Оподаткування фонду заробітної плати	Фонд оплати праці працівників	Розмір фонду оплати праці працівників	1. Стимулювання роботодавців і працівників до збільшення номінальної і реальної заробітної плати працівників. 2. Надходження коштів до місцевих бюджетів. 3. Фінансування загальнодержавних заходів.

У світовій практиці для визначення розміру податку з обороту (вартості) товарів, робіт, послуг застосовують адвалерні (відсоткові) і фіксовані ставки [2]. Недоліком застосування адвалерних ставок може бути виникнення стимулів у суб'єктів господарювання до заниження справжньої вартості реалізації. Фіксована ставка податку з обороту усуває цей недолік, оскільки базою для оподаткування є фактична кількість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Проте застосування лише фіксованої ставки може спонукати до зменшення реальних надходжень до державної скарбниці в зв'язку інфляційними процесами. Для цілей оподаткування видається більш ефективним комбінований метод, який одночасно поєднує у собі адвалерні і фіксовані ставки: платник податку сплачує більшу з двох сум, розрахованих або за адвалерною, або фіксованою ставкою. Із досягненням високого рівня податкової культури серед платників податків розрахунок розміру податку з обороту варто здійснювати за допомогою лише адвалерних ставок.

На наш погляд, датою виникнення зобов'язань щодо сплати податку з обороту необхідно вважати дату, на яку припадає перша з подій: зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок або касу платника податку в оплату товарів (робіт, послуг), що підлягають продажу; відвантаження продукції, товарів, а для робіт (послуг) – дата фактичного надання результатів робіт (послуг) платником податку.

Впровадження на практиці сталого багатоцільового менеджменту у сфері природокористування в Україні буде неможливим без стимулів, зокрема, сприятливого оподаткування. Тому варто було б разом із запровадженням податку з обороту звільнити на 5 років доходи лісогосподарських підприємств від реалізації лісових ресурсів місцевого значення (другорядні лісові матеріали і продукти побічного лісового користування), послуг (культурно-оздоровчої, рекреаційної, спортивної, туристичної, науково-дослідної та іншої оздоровчої діяльності), а також доходи мисливського господарства.

Діючий механізм справляння ПДВ в Україні не є дієвою перешкодою для розвитку тіньової економіки та створення сприятливих умов для росту корупції. Без докорінної податкової реформи неможливо досягнути покращання природокористування, як і економіки України в цілому. Варто відзначити, що країни Західної та Центральної Європи постійно борються з надвиробництвом. Тому уряди цих країн застосовують ПДВ з метою обмеження внутрішнього споживання і стимулювання експорту. Україні ж, навпаки, необхідно стимулювати розвиток власного високотехнологічного виробництва та сприяти зростанню добробуту своїх громадян. Ні для кого не є таємницею, що значна частина населення нашої країни часто не в змозі задовольнити свої найнеобхідніші життєві потреби і вимушена зводити кінці з кінцями чи виїздити на заробітки за кордон. Стягування ПДВ на сучасному етапі розвитку економіки України стримує експорт високотехнологічної продукції. Наприклад, підприємства лісового комплексу України через низьку конкурентну здатність рівня деревообробної промисловості в переважній більшості можуть пропонувати на зовнішньому ринку споживачам лише круглі лісоматеріали і продукцію лісопиляння. Це при тому, що лісистість України є однією із найнижчих у Європі (15,6 %) [4]. За таких обставин для покращання ситуації пропонується протягом перехідного періоду відмовитися від практики застосування ПДВ. Але таке рішення, враховуючи наміри України вступити до Європейського Союзу, може бути прийнятим не лише з врахуванням пріоритетів розвитку як економіки України, в тому числі її лісового господарства, але й економіки країн Європи.

Продукція лісогосподарських підприємств, як правило, не призначена для кінцевого споживання. У разі збереження ПДВ у податковій системі України його варто було б застосовувати до товарів і послуг лісогосподарських підприємств для того, щоб не перекладати весь тягар на плечі переробних підприємств.

Акцизний збір до окремих товарів пропонується застосовувати лише у разі відсутності в податковій системі ПДВ. Для стимулювання розвитку системи лісової сертифікації в Україні такий податок з визначеною диференці-

ацією можна також застосувати до лісової продукції з насаджень, використання яких не узгоджується з критеріями сталого лісового менеджменту. Отримані кошти варто спрямовувати, в першу чергу, на виплату компенсацій втраченого прибутку тим лісокористувачам, які дотримуються сталого лісового менеджменту.

Деревина є основною сировиною для переробних підприємств. При наявній лісистості, віковій структурі і за умови створення конкурентноздатної деревообробної промисловості в майбутньому Україні не вистачатиме власних ресурсів деревини. З подібними проблемами будуть стикатися інші країни світу. У зв'язку із зростанням чисельності населення, скороченням площі лісів попит на світовому ринку на круглі лісоматеріали буде зростати.

В Єдиному митному тарифі України не враховані стан і перспективи розвитку підприємств лісового комплексу. Тому найближчим часом варто узгодити цілі митно-тарифної і лісової політики України з метою підтримання конкурентної здатності продукції вітчизняних підприємств лісового комплексу. Так, імпорт круглих лісоматеріалів варто було б звільнити від сплати ввізного мита. З метою сприяння розвитку власного деревообробного виробництва ставки мита на імпорт товарів з деревини необхідно збільшувати із зростанням ступеня їх оброблення. Для стимулювання експорту продукції переробки обкладати митом можна лише круглі лісоматеріали, які переміщуються за межі митного кордону України і навпаки застосовувати регресивні ставки мита пропорційно до рівня переробки експортної продукції.

Ми пропонуємо перетворити нині наявний збір за забруднення пересувними джерелами на екологічний збір з реалізації паливо мастильних матеріалів кінцевим споживачам. Це дасть змогу більш успішно трансформувати негативні зовнішні ефекти (забруднення) у внутрішні (вартість продукції) за рахунок сплати збору усіма без виключення забруднювачами. У випадку застосування екологічного збору відповідальність за його обчислення і перерахування до державних цільових фондів покладається на продавців паливо мастильних матеріалів, обсяги реалізації яких значно легше контролювати, ніж їхнє фактичне споживання.

Пряме оподаткування

Плата за спеціальне використання лісових ресурсів і земельних ділянок лісового фонду в умовах ринкових відносин є ціною, яку лісокористувачі платять власнику за їхнє використання. В Україні лісовий дохід виконує функцію податку, оскільки держава, що виступає власником лісових ресурсів, в особі органів влади не може бути ефективним суб'єктом ринкових відносин. Спотворення функції плати за спеціальне використання лісових ресурсів і земельних ділянок лісового фонду стало на заваді реформування економіко-правових відносин у лісовому господарстві. Тому пропонується передати право державної власності на ліси від органів влади постійним лісокористувачам – державним спеціалізованим лісогосподарським підприємствам. У такому випадку плата за лісові ресурси повинна не вилучатися до бюджету, а залишатися в постійного лісокористувача, на якого статтею 18 Лісового кодексу України покладений обов'язок ведення лісового господарства [5].

До прямих податків необхідно включити майнові, а саме: новий для України податок на нерухомість, вдосконалені податки на землю і транспортні засоби. Важливість цих податків для податкової системи полягає, перш за все, у наданні уряду інструменту для ефективного регулювання процесів використання землі, будівель і споруд, транспортних засобів, які впливають на стан навколишнього природного середовища. Майнові податки доповнюють оподаткування доходів, оскільки об'єкти оподаткування – нерухоме майно, земля, транспортні засоби, становлять зароблений суб'єктами господарської діяльності необоротний капітал.

Використання нерухомого майна безпосередньо пов'язане з процесами землекористування. Із зростанням обсягів будівництва зменшується площа сільськогосподарських угідь і лісових земель. Податок на нерухоме майно є тим економічним інструментом, за допомогою якого держава може впливати на ринок нерухомості.

Податок на нерухоме майно (нерухомість) віднесений статтею 14 Закону № 1251-ХІІ від 25.06.91 р. до переліку загальнодержавних податків і зборів [1]. Проте законодавства про оподаткування нерухомого майна в Україні досі нема. Одна з причин такої ситуації полягає в тому, що багато державних підприємств мають на балансі будівлі і споруди, які за своїм станом, конструкцією, призначенням не можуть ефективно використовуватися.

При запровадженні податку на майно в Україні можна керуватися лише зарубіжним досвідом, оскільки власний відсутній. Як і у випадку земельного податку, величина податку на нерухоме майно не повинна залежати від результатів господарської діяльності власника. У такому разі у платника податку виникає стимул до максимально ефективного використання будівель і споруд. Тому база оподаткування не повинна встановлюватися на основі залишкової вартості. Розмір річної суми податку на нерухоме майно юридичних осіб необхідно визначати у відсотках від його вартості (оціночної або ринкової).

Наявність плати (податку) за землю як виду майнового оподаткування підвищує ефективність податкової системи при регулюванні природокористування, зокрема використання землі. Згідно зі статтею 10 Закону України "Про плату за землю" №2535-ХІІ від 03.07.92 р., податок за земельні ділянки, надані на землях лісового фонду, за винятком сільськогосподарських угідь, справляється як складова плати за використання лісових ресурсів, що визначається лісовим законодавством. Це суперечить статті 4 згаданого вище Закону, де зазначено, що розмір земельного податку не залежить від результатів господарської діяльності власників землі та землекористувачів [6].

Податок за лісові землі повинен справлятися у відсотках від їх грошової оцінки, або фіксованих ставках на одиницю площі. Крім того, в процесі вдосконалення механізму оподаткування лісових земель в Україні доцільно взяти до уваги особливості його застосування в лісовому господарстві розвинутих країн, які залежать від цілей лісової політики. Так, деякі земельні ділянки лісового фонду можуть виключатись з положень закону про оподаткування землі постійно або протягом визначеного періоду часу. Землі, які зайняті під лісовими культурами, молодими і середньовіковими насадженнями

не оподатковуються, або оподатковуються за зниженими ставками. Сплата податку може відтерміновуватися до часу лісозаготівель. Лісова земля оцінюється аналогічно до інших категорій земельних ділянок, але для розрахунку податку застосовується інша ставка (як правило, нижча), або ж оцінка здійснюється з врахуванням понижуючих коефіцієнтів. Пільги при оподаткуванні лісових земель встановлюватися в основному для конкретної категорії земельних ділянок, а не суб'єктів господарювання [3].

Податок з власників транспортних засобів необхідно зберегти у складі податкової системи України, оскільки від нього залежать обсяги фінансування територіальними дорожніми фондами будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг та інших потреб дорожнього господарства. Від розвитку мережі доріг значною мірою залежить ефективність лісокористування.

Завдяки базі оподаткування – об'єму циліндрів двигуна, податок з власників транспортних засобів фактично дублює збір за забруднення пересувними джерелами. Адже знос покриття доріг визначається їх вантажним оборотом. Від об'єму циліндрів двигуна залежать обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу, але не завжди тоннаж перевезення. Недосконалість визначення бази при справлянні податку з власників транспортних засобів (автомобілів і колісних тракторів) можна усунути шляхом застосування фіксованої ставки податку до кожної тонни ваги транспортного засобу і його максимально можливої вантажної підйомності. В зв'язку з цим доцільно було б залишити диференціацію ставки податку за категорією наземних транспортних засобів: легкові, вантажні, вантажно-пасажирські автомобілі, автобуси і колісні трактори. З метою покращання стану навколишнього природного середовища, створення на дорогах належних умов безпеки руху кожному категорію необхідно поділити на 3 групи: нові транспортні засоби, вживані транспортні засоби віком до 5 років включно і транспортні засоби віком понад 5 років. У кожній віковій групі варто ще виділити підгрупи вантажної підйомності наземних транспортних засобів з врахуванням власної ваги. Це дасть змогу стимулювати оновлення парку машин, адже старі автомобілі збільшують ризик аварійних ситуацій на дорогах і рівень забруднення оточуючого середовища.

Пільги при сплаті податку з власників наземних транспортних засобів необхідно надавати лише юридичним особам у вигляді заміни (повної або часткової) перерахування суми податку до територіальних дорожніх фондів на цільове витрачання цих коштів для безпосереднього виконання дорожніх робіт власними силами або на умовах підяду. Зокрема така пільга повинна дозволяти лісовим підприємствам витрачати вище зазначені кошти на будівництво і утримання лісових доріг, що позитивно вплинуло б на процес раціоналізації лісокористування.

Створити механізм ефективного природокористування неможливо без врахування соціальних аспектів сталого розвитку економіки держави. Рівень і форма одержуваних доходів значною мірою визначають мету та мотиви діяльності людини під час процесу природокористування. Тому зростання офіцій-

них доходів громадян стає однією з передумов розвитку ефективної системи природокористування. Проте нинішній механізм оподатковування фонду оплати праці, який завдяки солідарній системі державного соціального страхування стосується також і підприємств, не стимулює її росту. На наш погляд, соціальна реформа в Україні повинна завершитися перетворенням зборів на соціальне і пенсійне страхування з фіскального інструмента на фінансовий.

Для забезпечення мінімальної величини соціально обґрунтованого рівня забезпеченості найманих працівників база оподатковування (сукупний дохід) прибуткового податку повинна зменшуватися на суму, що не перевищує межі мало забезпеченості, установлені чинним законодавством.

Розподільча функція оподатковування суб'єктів природокористування полягає у використанні отриманих коштів на фінансування потреб всього суспільства. Охорона, відтворення і використання природних ресурсів торкаються не лише окремих суб'єктів господарської діяльності, але й усіх громадян, життєдіяльність яких значною мірою залежить від стану навколишнього природного середовища.

Від того, наскільки успішною буде "екологізація" сучасної податкової системи України, залежить сталий розвиток не лише лісового господарства, але й економічної та соціальної сфери загалом.

Література

1. Закон України "Про систему оподаткування" від 25.06.91 р. № 1251-ХІІ// Відомості Верховної Ради. – 1991, № 39. – С. 510.
2. Мельник С.О. Лісова політика України щодо оподаткування лісового господарства (критичний аналіз)// Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 2001, вип. 11.1. – С. 145-150.
3. Синякевич І.М., Мельник С.О. Лісова політика європейських країн щодо оподаткування лісового господарства (уроки для України)// Наук. вісник УкрДЛТУ: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: УкрДЛТУ. – 1999, вип. 9.13. – С. 145-150.
4. Мельник С.О. Принципи реформування лісового господарства України// Регіональна економіка: науково-практичний журнал. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. – 2001, № 4(22). – С. 215-221.
5. Лісовий кодекс України № 3852-ХІІ від 21.01.94 р.// Відомості Верховної Ради. – 1994, № 17. – С. 99.
6. Закон України "Про плату за землю" № 2535-ХІІ від 03.07.92 р.// Відомості Верховної Ради. – 1992, № 38 – С. 560.

УДК 336:502.4

Аспі. А.В. Шлапак – Львівська державна фінансова академія; доц. Ю.І. Грицюк, канд. техн. наук – УкрДЛТУ

ПЛАНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ТЕРИТОРІЯХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Запропоновано новий підхід щодо планування рекреаційної діяльності установ природно-заповідного фонду. Проаналізовано фактори, які необхідно при цьому враховувати: місткість територій та об'єктів природно-заповідного фонду, рівень розвитку їх рекреаційних інфраструктур, сфер обслуговування відвідувачів та попит на рекреаційні послуги.